

ACC. NR. 158

Landskap: SKÅNE

Upptecknat av: Ann. Nilsson

Härad: ALBO

Adress: Fågeltofta

Socken: VITABY

Berättat av: Elna Håkansdotter

Uppteckningsår: 1929

Född år 75 år

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppteckningen rör

Sägen om Ljungkabjer. 1

Trollfolk

Sägen om spelmannen som spelade för
dyslingarna 1-4

original
1929
H Sid

Fågeltopia.En sägen om Ljungkebjör

(460 1-2)

I nordvästra delen av Vitaby församling ligger en skogshövden höjd eller äs vars namn är Ljungkebjör. Omkring denna skogshöjd här saga och sägen spunnit sitt skimmer och på folkets läppar lever än mångfaldiga berättelser om det trollfolk, som enligt folkfantasier, i gångra tider haft sitt tillhåll och sin vistelse därstädes.

Dessa trollfolk eller pusslingar, som de också kallades, ansågos av bygdens folk som onda och illsinmade. Och särskilt i de tider då kristendomen vann insteg i häradet och bygdens första kyrkor byggdes, omtalas i sägner huruvida dessa Ljungkebjörspusslingar på alla sätt sökte omintetgöra både de kristna kyrkornas byggande och de kristna själva, vars blod de hämdgirigt traktade efter.

Här nedan skall jag teckna en sägen som jag en gång en decemberkväll hörd berättas av min farmor; och hon talade den sålunda. (420)

Det var en ljus sommarnatt, för många hundra år sedan. På landsvägen mellan Ö. Kemmerlöv och Rörum vandrade ensam en ung man på väg mot Rörum. Ensam var han dock ej, ty under armen bar han fodrat av grävlingsskinn i vilket han förvarade sin kära fejla*. Ty vandringen var spelman, och nu var han på väg från ett bröllop i Ö. Kemmerlöv där han spelat, mot sitt hem i Teljaröd. Och medan han gick så helt ensam i sommarnatten, föll lusten på honom att spela och han tog fejlan ur grävlingsskins fodrat och började spela, muntra glada melodier som han så ofta spelat då mejdens tärnor och ungdomsvänner samlats till dans och lekar i sommarfagra granskande hagar. Fram och åter flög stråken över fejlas strängar och tonernas väljud genljöd i nattens och skogens stillhet och talade med klingande språk att spelmannen var en av mejdens mästare i fejlspelet.

Men medan han så vandrade vägen från försjönken

* fejla = fiol

i sitt spel, fuk han helt plöteligt bakom sig höra frustandet av en häst. Förskräckt slet han stråken från strängarna och vände sig om. Då såg han framför sig en häst med ryttare, vilken innan spelmannen i sin förvåning han ryttare något, med vänlig ton frågade: "Var skall du vandra i natt spelman." "Jo," svarade denne, "i Eljaröd har jag hemma och ditmot knatar jag nu." "Jaså då kan du sitta upp på hästryggen här bakom mig så kommer du fortare hem, ty jag skall åt samma håll som du, emedan jag har hemma i Ljungkebjerg." Ja det tyckte spelmannen ej vara så illa erbjudet eftersom det ju var lång väg till Eljaröd, och därmed satte han sig upp bakom ryttaren och så bar det ästad med ilande fart.

Men ej följde hästen marken, nej upp i luften bar det, och spelmannen började hisna anande att nu var trolltyg å färde och att mannen som satt framför honom ej var en vanlig människa utan ett troll som kunde konsten att förvånad, synen på folk.

Nedan han så satt och funderade och förskräcktes, slog hästen med sin ena fot mot något hårt, så att en hel svärm av gnistor flög upp mot spelmannen som i sin förskräckelse inte kunde hålla sig tyst utan utropade: "Vad i Herrans namn var det." Det var Pörmus kyrka min vän, men när du nästa gång talar något så låt bli att nämna er Gud, ty om du gör det går det dig illa så om vet du det, och nu eftersom du får rida med mig så vill jag be dig om en tjänst och det är den att du nu följer med mig till Ljungkebjerg och där spelar i det bröllop som i natt hålles mellan Ljungkebjergs kungens datter och Stötthulls folkets* herre. Men när du kommer dit, så får du ej tala och ej nämna Gud ty då kommer du aldrig från mitt folk. Men gör du som jag sagt så kan du nästa natt gå till Pörmus kyrka, så skall du medaför densamma finna den guldskosom min häst nyss tappade, det skall vara din belöning.

Bävande hörde spelmannen vad den andre sade men kunde ju ej någon invändning göra ty han var under den andres trollmakt bunden. Och genom luften i susande fart bar det bort över Vitaby mot Ljungkebjerg och dit komna sänke-

* Stötthull, en hög i Brövarps församling.

te sig hästen ned till marken mitt framför bergparten som ledde in till Ljungkebjers pysslingarnas boningar.

Ryttaren bultade på porten och denna vart då öppnad av röd- och grönklädda pysslingar som med stöj och larm förde ryttaren och spelmannen in i berget där hela den övriga pysslingaskaran befann sig.

Lite mistroget tittade bergfolket på den ljushärlige främlingen med feilan, men mannen som fört honom dit lugnade dem och sade att denne spelman var den som han ridit för att hämta hos högfolket i Villfara högen i Färrestad. När pysslingarna hörde detta begynte det åter med sitt stöj som förut. Och frans på bord av gristrande granit sattes om mat och dryck fram på fat och i skålar av silver och guld och i de gyllene kärlen åternyglades de många facklor som hängde i de skumma svalven.

Förvirrad såg Eljaröds spelmannen på allt detta och förtrollad satte han sig till bords tillsammans med pysslingarna när som de bjödo honom till bords. Nycken var maten av skilda djur från vilda skogen fångna och drycken som bjöds därtill var björksav och vatten från skogens källor. Spelmannen smakade blott på de olika rätterna, men trollen själva äto och drucko av hjärtans lust och larm och stöj rådde under måltiden.

När så denna var slut tog spelmannen fram sin feila och började spela och pysslingarna dansade i ring under stöj och skratt, sådan musik hade de aldrig hört.

Men alltefter som spelmannen spelade ökade han taktten och pysslingarna blevo trötta och satte sig ner. börjande nogare titta på den ljushärlige fiolspelaren, och en av dem yttrade att det luktade kristet blod och att den som skötte feilan nog var en kristen människa och ej en pyssling från Villfara högen. Detta yttrande hörde den som fört spelmannen till Ljungkebjers och han var tvungen att svara, att han under sin nattliga färd skjutit en skata som på en kyrkogård rövat ett finger av en död kristen. Denna skata hade han haft i sin

värka och det var därav lukten kom.

Pyslingarna nöjde sig den gången med den förklaringen men snart började de åter tala om lukten av kristet blod och inom kort voro de i fullt stridsraseri, ropande: "Tag fast spelmannen tag livet av honom, han är kristen, han är kristen slå ihjäl, slå ihjäl!" Därvid de rusade samfällt mot den plats där spelmannen satt. Denne trodde nu sin sista stund vara kommen, Men hastigt högg ryttaren som fört honom till berget honom i armen tillropande honom: "Stom!" Och så börjades en jakt på liv och död genom bergets gångar med ryttaren och den arme kristne före och hela den mordiska pyslingarkaran efter. Jurt som ryttaren ryttade upp bergaporten högg ett par snabba pyslingar tag i spelmannens kläder och hade rått tagit honom om ej solen jurt i det samma gått upp över synranden i nordost. Men vid solstrålarnas glittrande sken bländades de ljusskygga pyslingarna och med ett sån slogo de bergporten igen bakom den häpne men räddade spelmannen, som nu i morgonsolens glans stod helt ensam i den vilda skogen.

Men gladeligt begav han sig hemåt mot Eljaröd och nästa kväll begav han sig tigande på vandring till Prörens kyrka och ditkommen hittade han verkligen den guldsko som den besynnerlige gångaren förra natten tappade. Denna guldsko var värde vart stort, gjorde att spelmannen för sina återstående dagar varit en välbärgad man. Men aldrig glömde han den glädjekänsla han erfor då han i morgons solens stund stod utanför trollporten i Ljungkebjör.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Denna sägen som jag här ovan tecknat, har jag som ovan nämnts hört berättas av min farmor Edna Häkansson född Olsdotter. Hon dog 75 år gammal den 21 dec. 1918.

Skrivet den 30 juli 1924

Anders Nilsson

Thurelund